

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.30>

ВІЗІЯ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Чернега В.М.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри приватного права*

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9118-6562>

vitalii.cherneha@kneu.edu.ua

Чернега В.М. Візія механізму правового регулювання цивільних відносин.

Статтю присвячено одній з надзвичайно актуальних проблем української цивілістики – візії механізму правового регулювання цивільних відносин. Здійснено дайджест праць українських цивілістів-сучасників, присвячених різнобічним аспектам механізму правового регулювання цивільних відносин, а також з'ясовано, що стан наукової думки щодо механізму правового регулювання цивільних відносин є іррелевантним із запитами (потребами) часу. Тому в рамках цієї наукової публікації: по-перше, автором удосконалено визначення поняття механізму правового регулювання цивільних відносин; по-друге, цивілістичній спільноті представлено «архітекtonіку» такого галузевого виду механізму правового регулювання. Поняття механізму правового регулювання цивільних відносин визначено як скупчення цивільно-правового інструментарію (цивільно-правових засобів, способів і форм), злагоджена взаємодія якого спроможна впорядкувати цивільні відносини задля максимальної охорони інтересів суб'єктів цивільного права. Визначено, що до складників механізму правового регулювання цивільних відносин: по-перше, норми цивільного права, правові звичаї, правочини і квазіправочини (цивільні домовленості); по-друге, юридичні факти; по-третьє, цивільні правовідносини; по-четверте, акти здійснення та захисту цивільних прав і виконання обов'язків; по-п'яте, правова свідомість; по-шосте, правова культура. Дослідження ґрунтується на загальнонаукових та спеціально-юридичних наукових методах пізнання. За допомогою історико-правового методу окреслено еволюцію наукових поглядів на механізм правового регулювання цивільних відносин. За допомогою формально-логічного методу розроблено авторську дефініцію механізму правового регулювання цивільних відносин. Поєднання системного та структурно-функціонального аналізу дало змогу визначити складники механізму правового регулювання цивільних відносин, зокрема: норми цивільного права, правові звичаї, правочини і квазіправочини (цивільні домовленості); юридичні факти; цивільні правовідносини; акти здійснення та захисту цивільних прав і виконання обов'язків; правову свідомість; правову культуру. Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення доктринальних уявлень за предметом дослідження. Використання загальнонаукових та спеціальних юридичних методів пізнання комбінувалося залежно від завдань, коло яких доцільно було розв'язати згідно із обраним предметом дослідження.

Ключові слова: механізм правового регулювання цивільних відносин, цивільно-правові засоби, цивільно-правові способи, цивільно-правові форми, цивільно-правове регулювання.

Cherneha V.M. Presenting Mechanism for Legal Regulation of Civil Relations.

The article presents the mechanism for legal regulation of civil relations. The standing of scientific thought as to the mechanism for legal regulation of civil relations was found to be inconsistent with the contemporary requests (needs). Therefore, in this article: first, the author improved the definition of the mechanism for legal regulation of civil relations; second, the architectonics of this field type of the legal regulation mechanism was presented to civil law community. The mechanism for legal regulation of civil relations was defined as the set of civil legal tools (civil legal means, ways, and forms) the coordinated interaction of which makes it possible to regulate civil relations to protect the interests of entities subject to civil law the best possible way.

It was determined that the mechanism for legal regulation of civil relations comprises the following elements: first, civil provisions, legal customs, deeds, and quasi deeds (civil arrangements); second, jural facts; third, civil relations; fourth, actions to ensure the exercise and protection of civil rights and fulfillment of obligations; fifth, legal consciousness; sixth, legal culture. The study is based on general scientific and special legal methods of cognition. The historical and legal method was used to describe the evolution of scholarly views toward the mechanism for legal regulation of civil relations. The formal and logical method contributed to the development of the author's definition of the mechanism for legal regulation of civil relations. Combining the systems analysis and structural and functional analysis enabled the author to determine the elements of the mechanism for legal regulation of civil relations. The legal and comparative method was applied to compare doctrinal ideas by the subject of research.

Keywords: mechanism for legal regulation of civil relations, civil legal means, civil legal ways, civil legal forms, civil legal regulation.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження визначається потенціалом (можливостями) механізму правового регулювання цивільних відносин. Адже саме від злагодженої «роботи» його складників, коло яких досі не є окресленим, залежить ефективність цивільно-правового регулювання.

Стан опрацювання проблематики. Аналіз останніх публікацій дає змогу констатувати, що в приватноправовій сфері механізм правового регулювання розлого вивчений в сучасній науці сімейного права [26, с. 1-478; 27, 1-43; 28, с. 1-508]. Цікавою є новітня публікація Є.О. Харитоновна, О.І. Харитоновна «Механізм цивільно-правового регулювання відносин в умовах пандемії COVID-19: антропологічний коректив» [23, с. 5–18]. Проте, незважаючи на значні цивілістичні досягнення щодо цього феномена (О.Є. Аврамової, А.Б. Гриняка, Н.С. Кузнецової, І.С. Лукасевич-Крутник, В.В. Луця, В.В. Мазура, Н.В. Міловської, Є.О. Мічуріна, О.О. Отраднової, М.Д. Пленюк, С.О. Погрібного, І.Я. Сенюти, С.О. Сліпченко, Р.І. Таш'яна, Н.В. Федорченко, Р.Б. Шишки та ін.), окреслену нижче мету дослідження досі не реалізовано.

Метою статті є формування візії механізму правового регулювання цивільних відносин.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття механізму правового регулювання цивільних відносин прагне надати О. М. Калашник. На її думку, це «система правових засобів, організованих у певній послідовності та спрямованих на *впорядкування, регулювання, закріплення, розвиток і вдосконалення* цивільних відносин на підставі основоположних принципів права» [5, с. 144]. Однак така спроба універсалізованого визначення цього феномена, як зазначено в новітній приватноправовій літературі, викликає питання про кореляцію, вживаних у ньому формулювань «впорядкування» і «регулювання», оскільки в філології (в перехресному значенні) та в правознавстві ці терміни можливо ототожнювати [24, с. 186].

К.Ю. Валігура трактує механізм *цивільно-правового* регулювання як «складну, комплексну систему об'єктивних (нормативна основа, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків) та суб'єктивних (правосвідомість, моральність) елементів, які у взаємозв'язку та взаємодії спряють подоланню перешкод на шляху задоволення законних інтересів суб'єктів цивільних відносин» [3, с. 13].

Здебільшого українські цивілісти-сучасники представляють дефініції механізму залежно від предмета проваджених цивільно-правових досліджень (в окремо обраних «сегментах»). Представники першого підходу механізм цивільно-правового регулювання представляють його як «ланцюг». Так, на думку С. О. Погрібного, механізм правового регулювання *договірних відносин* є «послідовним ланцюгом зміни правових явищ: норма права, що регулює цивільні відносини, – юридичний факт – права й обов'язки, що існують у цивільних правовідносинах, які виникли на його підставі – реалізація цих прав та виконання обов'язків, а за необхідності також захист порушеного права чи інтересу» [17, с. 136]. Крім того, згаданий автор стверджує, що зазначений механізм «зв'язує між собою норму цивільного права та стан правопорядку в цивільних відносинах, приводить до втілення у суспільних відносинах тих цілей правового регулювання, які закладені у нормах» [17, с. 136].

Запропонована вище дефініція, на думку В.В. Луця, є відображенням загальноприйнятого в загальній теорії права розуміння правового регулювання як тривалого процесу, під час якого здійснюється вплив права на суспільні відносини і який містить такі ланки: а) юридичні норми; б) правові відносини і, зокрема, суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх учасників; в) акти реалізації прав та обов'язків. Водночас цивіліст справедливо наголошував, що «виділення окремих стадій процесу

правового регулювання є досить умовним, оскільки в правовій дійсності не завжди можна простежити чіткі межі проходження цього процесу за його окремими стадіями» [10, с. 19].

Згаданий вище вчений пропонував громадськості власне бачення механізму правового регулювання *корпоративних відносин*: це «ланцюг з поступовного нагромадження елементів (стадій) та їхньої взаємодії з метою забезпечення ефективності функціонування та захисту коопоративних прав та обов'язків суб'єктів корпоративних правовідносин» [11, с. 156]. Подібна візія поняття механізму правового регулювання корпоративних відносин фігурує в науковому доробку В.В. Сазонова [18, с. 7].

Зачіпаючи питання механізму правового регулювання *відносин у сфері інтелектуальної власності*, Р.Б. Шишка, як представник умовно виокремленого другого підходу, дійшов висновку, що зазначена категорія є «передбачуваними нормами права конструкціями визначальних для права правових інститутів (предмет і метод, засади законодавства, підстави їх виникнення, правове становище учасників, правовий режим об'єктів, місце та час здійснення прав і виконання обов'язків), які визначають допустимість, вид та зміст цих правовідносин» [29, с. 305].

Згідно із третім підходом група цивілістів розглядає механізм правового регулювання як систему правових засобів. Так, дослідник механізму правового регулювання *щодо обмежень майнових прав фізичних осіб* Є.О. Мічурін окреслює його в обраному ракурсі як «засновану на правових принципах систему правових засобів: велінь, дозволів, заборон, що втілені в нормах актів цивільного законодавства, та окремих індивідуальних установлень у актах застосування права, спрямованих на ускладнення здійснення суб'єктивних прав із урахуванням прав інших уповноважених осіб та суспільних інтересів» [14, с. 10].

А.В. Коструба пропонує дефініцію механізму *припинення цивільних майнових відносин*. Він розглядає його як «унормований порядок припинення суб'єктивних цивільних прав (окремих правомочностей), юридичних обов'язків або цивільних правовідносин у цілому, що здійснюється за допомогою правоприпиняючих юридичних фактів та інших правових засобів» [6, с. 10].

О.О. Отраднава під час дослідження механізму цивільно-правового регулювання *деліктних зобов'язань* дійшла висновку, що він є «системою цивільно-правових засобів (інструментів), спрямованих на забезпечення відновлення порушених прав потерпілого, відшкодування або компенсації заподіяної йому шкоди в повному обсязі із врахуванням принципів розумності, добросовісності, справедливості шляхом трансформації норм деліктного права та інших регулятора деліктних відносин у правомірну поведінку деліквента по задоволенню вимог потерпілого, а також на недопущення заподіяння шкоди немайновим та майновим благам суб'єктів цивільних правовідносин» [15, с. 10].

С.О. Сліпченко, міркуючи про правове регулювання, яке, на його думку, є важливою умовою стабільності суспільних відносин та створює необхідні чинники для їх розвитку, висновує, що притаманна специфіка правового регулювання полягає в тому, що воно має власний, «специфічний механізм, тобто систему правових засобів, що забезпечує регулятивний вплив на поведінку суб'єктів» [20, с. 53].

І.Р. Таш'ян із огляду на специфіку *транспортних відносин* трактує механізм цивільно-правового регулювання як «систему ефективних правових засобів, спрямованих на впорядкування транспортних цивільних відносин з метою забезпечення інтересів окремих осіб та функціонування транспортної системи в цілому, яка реалізується за допомогою дій суб'єктів цивільного права та за підтримки та захисту публічної влади» [21, с. 107].

В.В. Мазуру системне дослідження механізму цивільно-правового регулювання *сервітутних відносин* дало змогу сформулювати таку його дефініцію: це «система взаємопов'язаних та взаємодіючих у певній послідовності цивільно-правових засобів, за допомогою якої забезпечується регулятивний вплив норм цивільного права на сервітутні відносини шляхом трансформації приписів цивільно-правової норми та (або) похідних від неї регуляторів у реальну поведінку учасників сервітутних відносин за схемою «загальне-конкретне» для забезпечення відповідного рівня упорядкованості даних відносин, а відтак і сприяння їх розвитку та правовій охороні» [12, с. 13].

І.С. Лукасевич-Крутник поняття механізму правового регулювання *договірних відносин з надання транспортних послуг* визначає як «систему взаємодіючих між собою правових засобів, за допомогою яких забезпечується регулювання відповідних договірних відносин» [9, с. 69].

Відповідно до четвертого підходу цивілісти поняття механізму правового регулювання розкривають через сукупність взаємопов'язаних (систему) правових засобів, способів і форм. Так, А.Б. Гриняк пропонує таку дефініцію механізму правового регулювання *підрядних договірних відносин*:

це «сукупність правових засобів, способів і форм, за допомогою яких відбувається упорядкування підрядних відносин, матеріалізується їх ідеальна модель, яка закладена в нормах права та положеннях договору, і з якими пов'язується виникнення у конкретних учасників підрядних відносин прав та обов'язків» [4, с. 17].

А.В. Коструба механізм правового регулювання *майнових відносин* трактує як «систему правових засобів, способів і форм, за допомогою яких норма права упорядковує суспільні відносини, задовольняє інтереси суб'єктів права, встановлює та забезпечує правопорядок» [6, с. 42].

Н.В. Федорченко, фокусуючи свою увагу на механізмі правового регулювання *відносин із надання послуг*, розуміє його як «систему взаємодіючих між собою елементів (правових засобів, способів і форм), за допомогою яких забезпечується регулювання відносин із надання послуг, а також реалізується закладена в нормах права і положеннях договору модель поведінки замовника та виконавця щодо споживання наданої послуги та одержання винагороди за це» [22, с. 9].

Вивчення механізму правового регулювання *зобов'язальних відносин* дозволило М.Д. Пленюк окреслити його як «цілісну сукупність правових норм (передумов), та (або) інших соціальних регуляторів, які впорядковують правовідношення, юридичні факти, що формують модель зобов'язань, а також сукупність засобів (суб'єктивні цивільні права та юридичні обов'язки), способів (зобов'язання, дозволи, заборони) та форм (належне, своєчасне виконання), які перебувають у взаємодії і взаємозв'язку» [16, с. 13].

І.Я. Сенюта механізм цивільно-правового регулювання *відносин у сфері надання медичної допомоги* окреслює як «систему цивільно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких забезпечується реалізація фізичною особою її права на медичну допомогу в установленому законом або договором порядку» [19, с. 125].

Н.В. Міловська розкриває сутність механізму правового регулювання *договірних відносин зі страхування* через «систему цивільно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких відбувається упорядкування відповідних відносин, пов'язується виникнення у страховика та страхувальника прав та обов'язків, а також реалізується ідеальна модель їхньої поведінки, закладена в нормах права та положеннях договору» [13, с. 85].

Поняття механізму правового регулювання *сімейних відносин* визначити як «скупчення правових засобів, способів і форм (юридичного інструментарію), злагоджена взаємодія яких спроможна впорядкувати сімейні відносини задля охорони, з одного боку, інтересів суб'єктів сімейного права (приватних інтересів), а із другого – інтересів сім'ї, як первинного і провідного осередка соціуму, та інтересів держави (публічних інтересів)» [24, с. 188].

Із урахуванням викладеного вище, можна сформулювати таке поняття *механізму правового регулювання цивільних відносин*: це скупчення цивільно-правового інструментарію (цивільно-правових засобів, способів і форм), злагоджена взаємодія якого спроможна впорядкувати цивільні відносини задля максимальної охорони інтересів суб'єктів цивільного права.

Як наголошує Н.С. Кузнецова, механізм правового регулювання «безпосередньо пов'язаний з ефективністю права та його інструментарію» [7, с. 18]. Тому неможливо не зупинитися на складниках механізму правового регулювання цивільних відносин, яку в науковій літературі досі не визначено.

Н.С. Кузнецова підтримує теоретиків права, які вважають, що в процесі правового регулювання існує кілька стадій: а) регламентація суспільних відносин (нормотворення); б) виникнення суб'єктивних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків; в) реалізація суб'єктивних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків, утілення їх у конкретній, фактичній поведінці учасників суспільного відношення; г) застосування права [7, с. 16].

К.Ю. Валігура згадує такі основні елементи *механізму цивільно-правового регулювання*: правові норми, правовідносини і акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків [2, с. 9].

О.О. Отрадна висновує, що до елементів механізму цивільно-правового регулювання *деліктних зобов'язань* належать: а) норми деліктного права, правові принципи та презумпції; б) юридичні факти; в) деліктне правовідношення; г) захист порушеного права потерпілого [15, с. 40-41].

За висновками С.О. Погрібного, механізм правового регулювання *договірних відносин* включає: а) норми цивільного права; б) юридичний факт; в) цивільні права й обов'язки; г) здійснення і виконання відповідних прав та обов'язків; г) захист цивільних прав та інтересів [19, с. 147].

Н.В. Федорченко виокремлює кілька елементів механізму правового регулювання *відносин з надання послуг*: а) норми цивільного права або проновані сторонами договору про надання послуг

умови; б) юридичні факти; в) права та обов'язки (правовідносини), що виникають на підставі норм цивільного права та з договорів про надання послуг; г) поведінку учасників правовідносин щодо надання послуг з реалізації їхніх суб'єктивних прав та обов'язків, закладених у правових норм та визначених волею замовника та виконавця; ґ) захист закладених у правових нормах та визначених волею замовника та виконавця суб'єктивних цивільних прав та законних інтересів за умови їхнього порушення [22, с. 55-56].

І.Р. Таш'ян визначає такі елементи механізму цивільно-правового регулювання *транспортних відносин*: а) норми права; б) юридичні факти; в) правовідносини; г) виконання обов'язків; ґ) акти захисту порушених прав та законних інтересів [21, с. 107].

М.Д. Пленюк до механізму правового регулювання *зобов'язальних відносин* зараховує: а) нормативну основу та (або) інші соціальні регулятори (норми моралі, звичаї, звичаї ділового обороту, норми канонічного права тощо); б) юридичний факт (склад); в) виникнення прав та обов'язків (правовідносин) учасників зобов'язань; г) здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання сторонами юридичних обов'язків; ґ) захист суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників зобов'язальних правовідносин [16, с. 200-201].

І.Я. Сенюта в структурі механізму цивільно-правового регулювання *відносин з надання медичної допомоги* виокремлює кілька елементів: а) цивільно-правові норми (втілені в актах цивільного законодавства, договорі, правовому звичаї); б) юридичні факти; в) цивільно-правовідносини у сфері надання медичної допомоги; г) акт (дія або бездіяльність) безпосереднього здійснення суб'єктивних прав і безпосереднього виконання цивільних обов'язків; ґ) цивільно-правові форми, способи та засоби захисту прав і законних інтересів учасників правовідносин у сфері надання медичної допомоги [19, с. 121].

За висновками В.В. Луця, елементами механізму правового регулювання *корпоративних відносин* є: а) нормативна основа регулювання корпоративних відносин; б) юридичні факти; в) корпоративні правовідносини; г) акти здійснення суб'єктивних корпоративних прав та виконання обов'язків; ґ) захист корпоративних прав та інтересів [11, с. 147-156].

На думку В.В. Мазура, до основних елементів механізму цивільно-правового регулювання *сервітутних відносин* належать: а) цивільно-правова норма та різні форми її вираження; б) юридичний факт; в) сервітутні правовідносини; г) акти безпосереднього здійснення / виконання суб'єктивних цивільних прав та обов'язків; ґ) засоби захисту цивільних прав та законних інтересів суб'єктів сервітутних правовідносин [12, с. 67].

Н.В. Міловська вважає, що до елементів механізму правового регулювання *договірних відносин зі страхування* належать: а) норми цивільного права або погоджені сторонам договору страхування договірні умови; б) юридичні факти; в) виконання прав та обов'язків (правовідносин) учасників договірних страхових відносин; г) здійснення прав та виконання обов'язків учасників договірних страхових правовідносин, передбачених правовими нормами та визначених за домовленістю страховика та страхувальника у змісті договору; ґ) захист суб'єктивних цивільних прав та законних інтересів учасників договірних страхових відносин за умови їхнього порушення [13, с. 86]. І.С. Лукасевич-Крутник схоже розглядає структуру механізму цивільно-правового регулювання, але на прикладі *договірних відносин з надання транспортних послуг* [8, с. 84].

До ланок (елементів) механізму правового регулювання *житлових відносин*, за висновками О.Є. Аврамової, належать: правові принципи житлового права, норми житлового законодавства; юридичні факти; житлові правовідносини; акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків [1, с. 27].

У літературі до «архітекtonіки» механізму правового регулювання сімейних відносин віднесено: а) норми цивільного права, правові звичаї, сімейні договори та домовленості; б) юридичні факти; в) сімейні правовідносини; г) акти здійснення та захисту сімейних прав і виконання обов'язків; ґ) правову свідомість; д) правову культуру [25, с. 173]. Подібний підхід резонно представити також у спорідненій науці цивільного права.

З огляду на викладене, до *складників механізму правового регулювання цивільних відносин* доцільно віднести: а) норми цивільного права, правові звичаї, правочини і квазіправочини (цивільні домовленості); б) юридичні факти; в) цивільні правовідносини; г) акти здійснення та захисту цивільних прав і виконання обов'язків; ґ) правову свідомість; д) правову культуру.

Висновки. Механізмом правового регулювання цивільних відносин є скупченням цивільно-правового інструментарію (цивільно-правових засобів, способів і форм), злагоджена взаємодія якого спроможна впорядкувати цивільні відносини задля максимальної охорони інтересів суб'єктів ци-

вільного права. До його складників належать: а) норми цивільного права, правові звичаї, правочини і квазіправочини (цивільні домовленості); б) юридичні факти; в) цивільні правовідносини; г) акти здійснення та захисту цивільних прав і виконання обов'язків; г) правова свідомість; д) правова культура.

Список використаних джерел:

1. Аврамова О.Є. Приватно-правове регулювання житлових відносин в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2021. 20 с.
2. Валігура К.Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2021. 20 с.
3. Валігура К.Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2021. 240 с.
4. Гриняк А.Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. 374 с.
5. Калашник О.М. Механізм правового регулювання цивільних відносин як об'єкт наукових досліджень: генеза та сутність. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 136–149.
6. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі припинення цивільних майнових відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 440 с.
7. Кузнєцова Н.С. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин. *Право України*. 2012. № 9. С. 12–18.
8. Лукасевич-Крутник І.С. Договірні зобов'язання з надання транспортних послуг у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Тернопіль, 2019. 502 с.
9. Лукасевич-Крутник І.С. Структура механізму правового регулювання договірних відносин з надання транспортних послуг. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 4 (32). С. 80–85.
10. Луць В. Договір як регулятор цивільних відносин. *Право України*. 2012. № 9. С. 19–25.
11. Луць В.В. До питання про механізм правового регулювання корпоративних відносин в Україні. *Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60-річчя від Дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової)* / за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Харків: Право, 2019. С. 147–156.
12. Мазур В.В. Механізм цивільно-правового регулювання сервітутних відносин в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 242 с.
13. Міловська Н.В. Теоретичні засади цивільно-правового регулювання договірних відносин зі страхування: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 515 с.
14. Мічурін Є.О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2009. 469 с.
15. Отрадна О.О. Механізм цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 500 с.
16. Пленюк М.Д. Юридичні факти як підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань (теоретичні та практичні засади): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 426 с.
17. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2009. 412 с.
18. Сазонов В.В. Підстави виникнення корпоративних правовідносин: цивільно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2020. 16 с.
19. Сенюта І.Я. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 500 с.
20. Сліпченко С.О. Деякі питання договірної регулювання цивільних відносин. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин*: матер. наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В.П. Маслова (м. Харків, 17 лютого 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 53–55.
21. Таш'ян Р.І. Механізм цивільно-правового регулювання транспортних відносин. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С. 101–109.

22. Федорченко Н.В. Зобов'язання з надання послуг у цивільному праві України: теоретико-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 443 с.
23. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Механізм цивільно-правового регулювання відносин в умовах пандемії COVID-19: антропологічний коректив. *Часопис цивілістики*. 2021. Вип. 44. С. 5–18.
24. Чернега В. Поняття та ознаки механізму правового регулювання сімейних відносин. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. №4 (32). Vol. 2. P. 185–191.
25. Чернега В.М. «Архітектоніка» механізму правового регулювання сімейних відносин. *Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Люблін, 30-31 жовтня 2020 р.). Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. С. 170–174.
26. Чернега В.М. Механізм правового регулювання сімейних відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, Хмельницький, 2022. 478 с.
27. Чернега В.М. Механізм правового регулювання сімейних відносин: реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Хмельницький, 2022. 43 с.
28. Чернега В.М. Проблеми та потенціал механізму правового регулювання сімейних відносин: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 508 с.
29. Шишка Р.Б. Механізм правового регулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності. *IT-право: проблеми та перспективи*: зб. матер. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16 листопада 2016 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 297–305.